Գները և խոցելիությունը

«Հայաստանում պարենային ապրանքների գների մոնիտորինգ»

Աճեցնենք ավելի շատ,
կերակրենք մեր երկիրը
Աշխարհին առանց սովի

Սպառողական ապրանքների և ծառայությունների գնաճը 2009-2012 թվականներին, %

	2009	2010	2011	2012, 6 ամիս
Գնաճ				
միջին	**3.4**	**8.2**	**7.7**	**2.2**
ժ/շ վերջին	**6.5**	**9.4**	**4.7**	**-0.4**
Պարենային ապրանքների գնաճ (առանց ոգելից խմիչքի և ծխախոտի)				
միջին	**-0.9**	**9.4**	**12.3**	**1.5**
ժ/շ վերջին	**2.3**	**15.2**	**6.1**	**-2.6**
Ոգելից խմիչքի և ծխախոտի գնաճ				
միջին	**1.4**	**1.5**	**1.1**	**5.3**
ժ/շ վերջին	**1.5**	**1.7**	**2.0**	**4.0**
Ոչ պարենային ապրանքների գնաճ				
միջին	**4.7**	**9.6**	**3.4**	**3.9**
ժ/շ վերջին	**14.6**	**4.6**	**4.3**	**1.8**
Ծառայությունների սակագների գնաճ				
միջին	**10.4**	**6.8**	**3.6**	**2.0**
ժ/շ վերջին	**10.3**	**4.2**	**2.9**	**1.4**

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀԿ հաշվարկներ

Սպառողական գների դինամիկան 2010-2012 թվականներին
(2010-ի հունվ=100%)

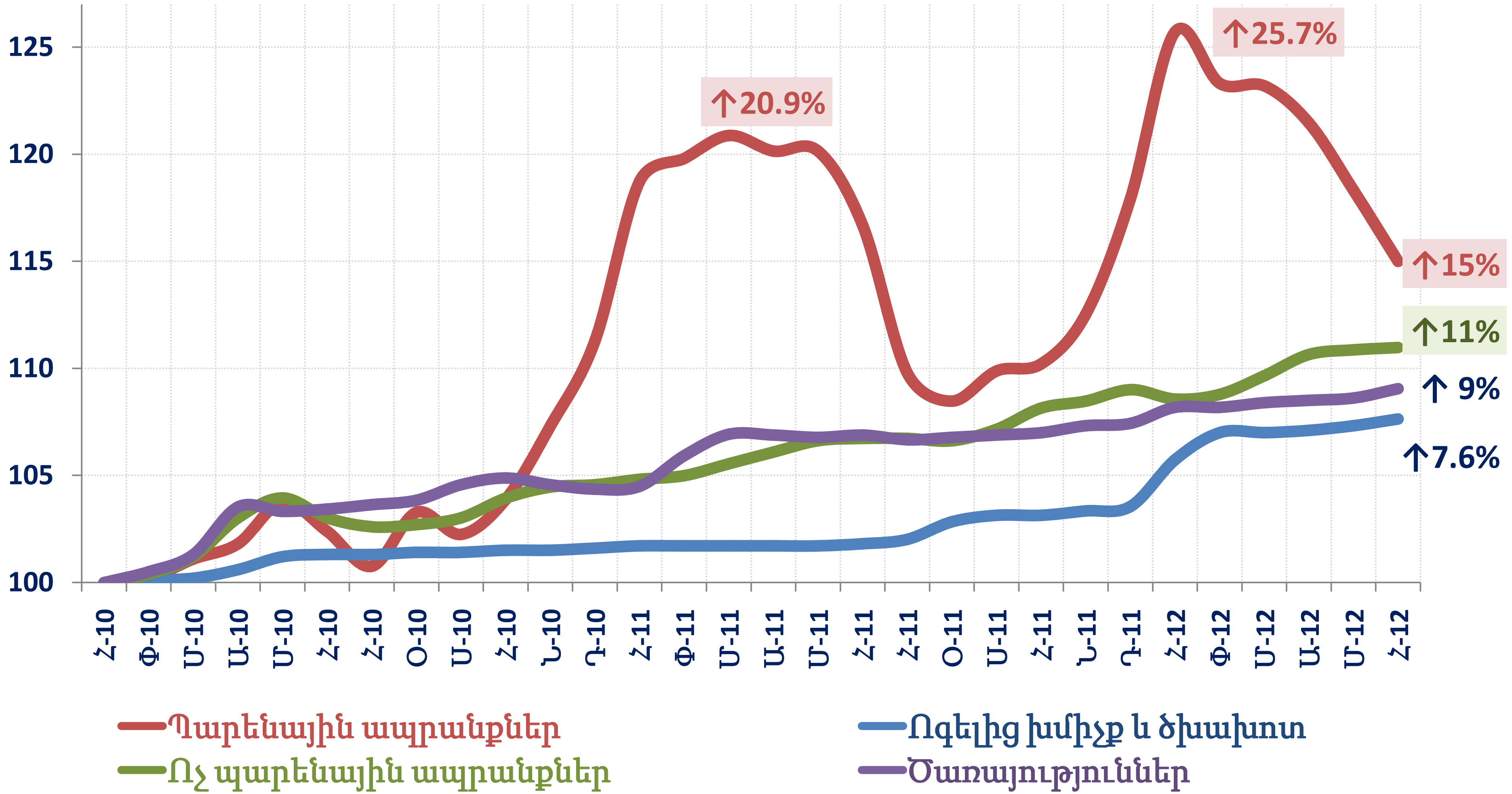

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀԿ հաշվարկներ

Պարենային ապրանքախմբերի գնաճի ցուցանիշները, %

Կշիռը ՍԳԻ-ում	Ապրանքախմբի անվանումը	2010 միջին	2010 վերջ	2011 միջին	2011 վերջ	2012 (6 ամիս) միջին	Հուն-12-ը Դեկ -11-ի համեմատ
10.6	Հացամթերք	**4.7**	**13.2**	**11.0**	**2.3**	**0.1**	**2.3**
10.2	Մսամթերք	**14.9**	**17.6**	**12.0**	**12.7**	**10.2**	**0.8**
0.7	Ձկնամթերք	**10.4**	**-6.6**	**2.3**	**1.6**	**3.7**	**0.2**
4.2	Կաթնամթերք	**4.1**	**21.1**	**18.6**	**6.8**	**3.8**	**-4.8**
1.4	Ձու	**-6.2**	**25.7**	**21.8**	**-0.3**	**2.1**	**-5.4**
3.2	Կենդանական/բուսական յուղ	**7.8**	**10.9**	**17.0**	**11.8**	**5.0**	**-1.5**
3.7	Միրգ	**13.5**	**19.0**	**15.8**	**-12.3**	**-27.6**	**7.7**
6.3	Բանջարեղեն և կարտոֆիլ	**25.2**	**30.7**	**10.1**	**-1.0**	**-6.9**	**-26.2**
1.1	Շաքարավազ	**19.5**	**6.5**	**20.9**	**35.4**	**22.5**	**-3.7**
3.5	Սուրճ, թեյ, կակաո	**3.4**	**1.8**	**10.5**	**18.9**	**15.6**	**3.0**
2.0	Հրուշակեղեն	**7.0**	**6.6**	**5.6**	**12.2**	**13.0**	**2.2**
1.0	Այլ մթերք	**3.6**	**2.5**	**0.5**	**2.3**	**5.2**	**2.8**
0.6	Ոչ ոգելից խմիչք	**-0.4**	**-0.1**	**1.0**	**1.7**	**2.6**	**3.1**

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏՁՀԿ հաշվարկներ

Հայաստանում պարենային զամբյուղի էներգետիկ կառուցվածքը
(1 շնչի հաշվով օրական 2,412 կկալ = 100%)

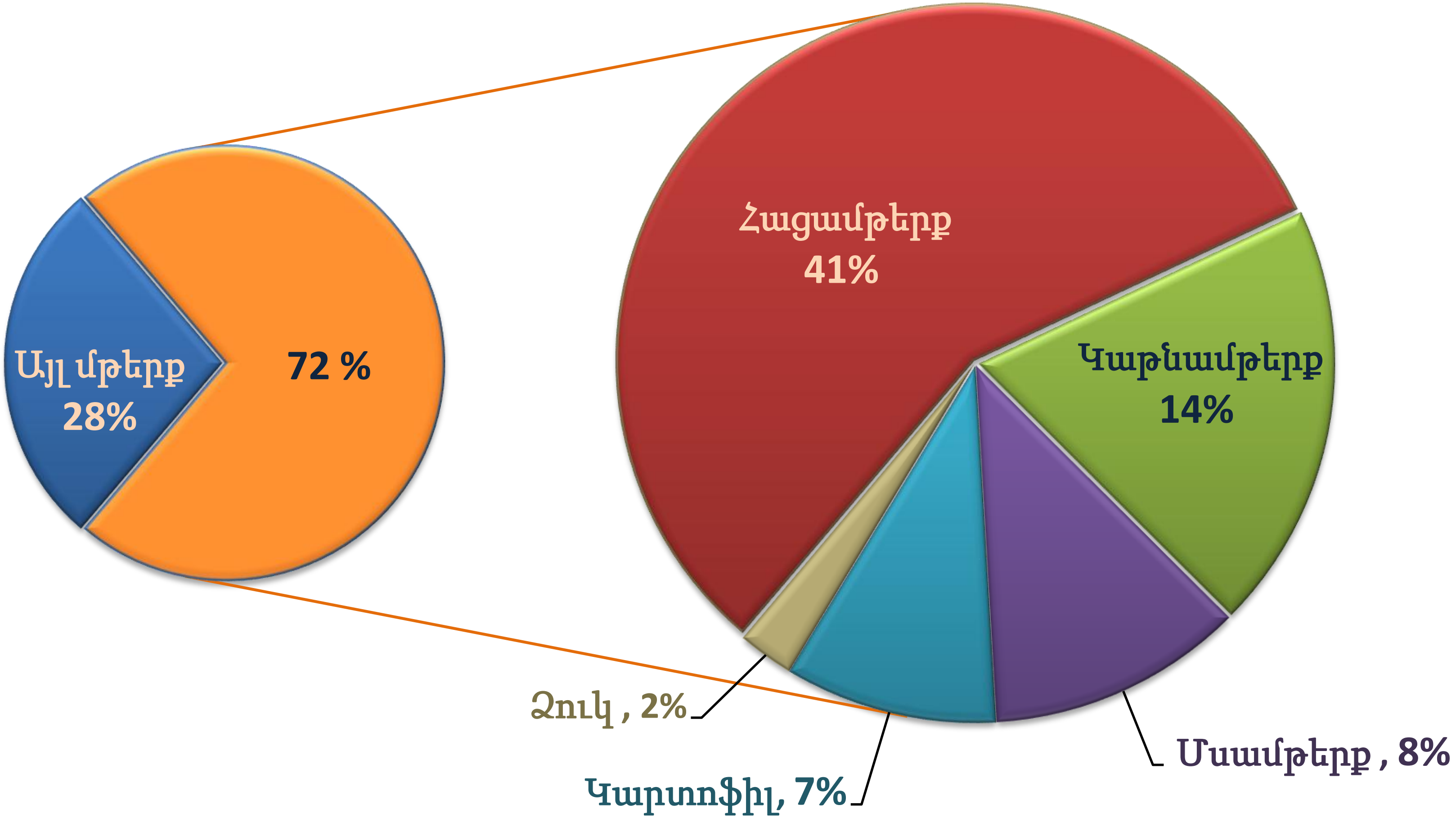

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՀՀ առողջապահության նախարարության մեթոդաբանություն, ՏԶՀԿ հաշվարկներ

Պարենային զամբյուղի հիմնական մթերքների գնաճը
(%-ով 2010-ի առաջին եռամսյակի համեմատ)

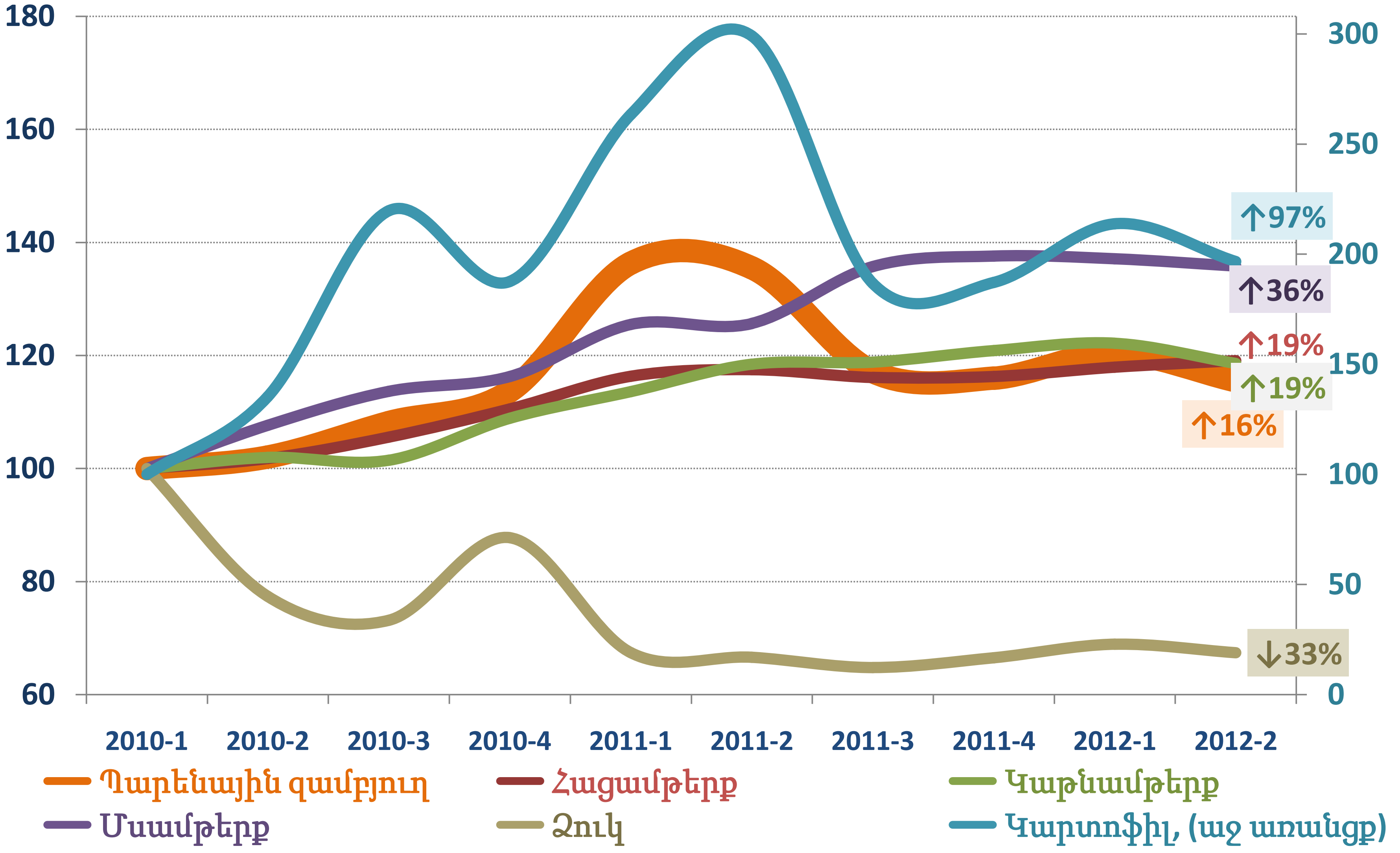

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀԿ հաշվարկներ

Հիմնական սննդամթերքի ձեռք բերման սպառողական ծախսերը 2009 և 2010թթ (ըստ սպառողական ծախսերի դեցիլային խմբերի, մեկ շնչի հաշվով, միջին ամսական)

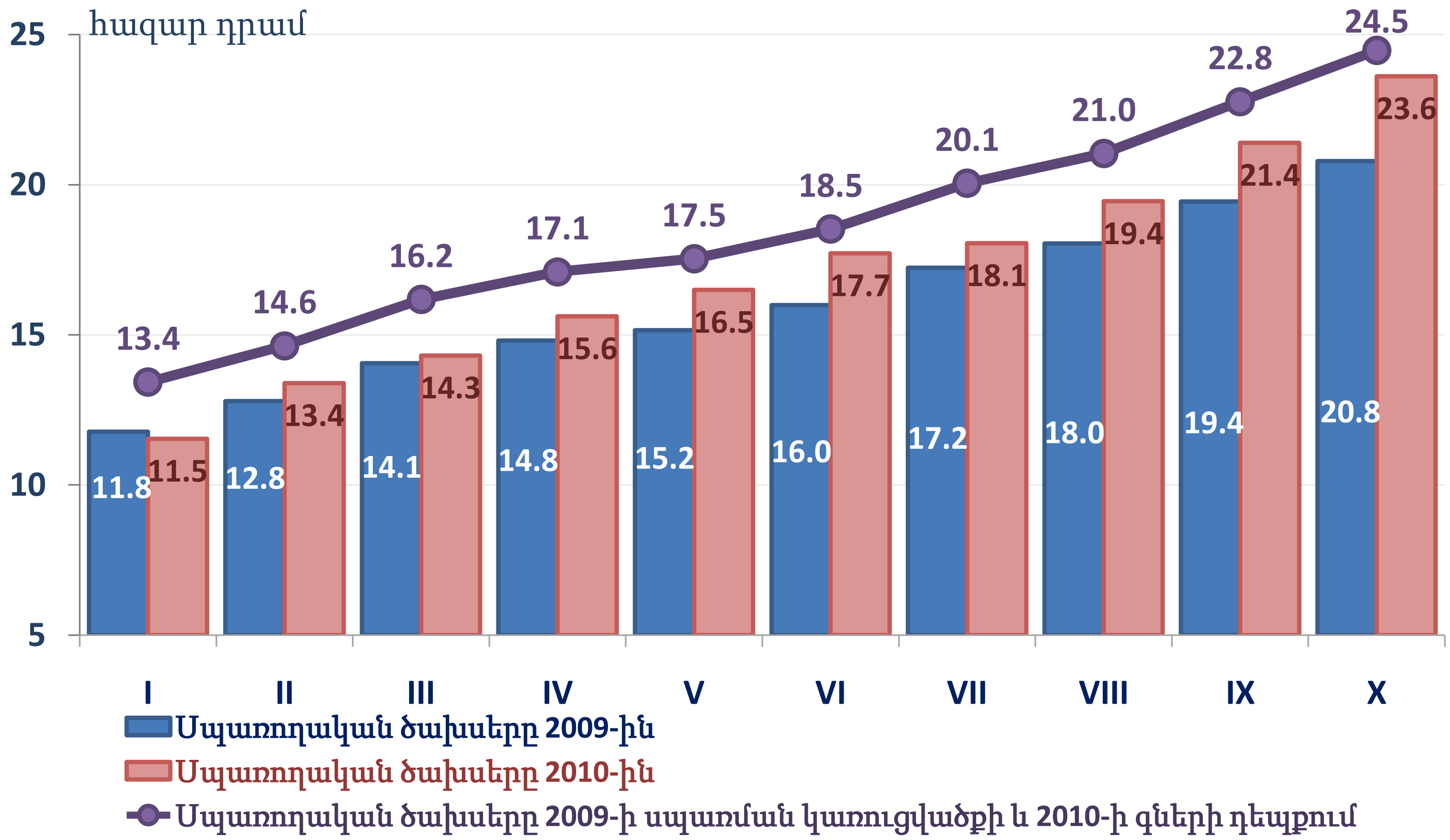

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀԿ հաշվարկներ

Հիմնական սննդամթերքի սպառմանն ուղղված ծախսերի դինամիկան 2010-ին 2009-ի համեմատ (ըստ սպառողական ծախսերի դեցիլային խմբերի, մեկ շնչի հաշվով, միջին ամսական)

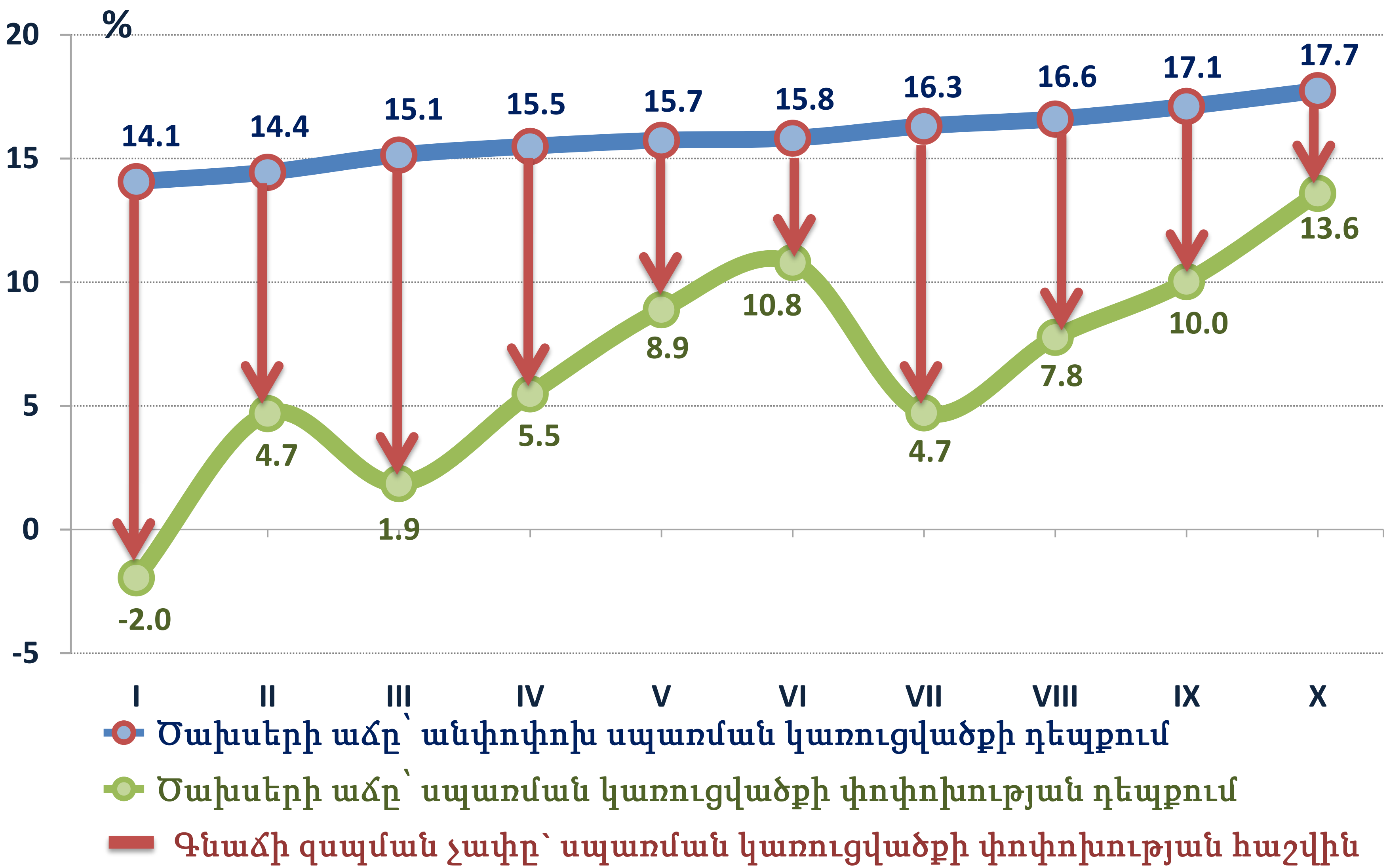

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀԿ հաշվարկներ

- *Սպառման ծավալներն I-IV խմբերում միջինում կրճատվել են 10.6 փոկոսով. I դեցիլում՝ 14 փոկոսով, IX-ում՝ 3.5 փոկոսով*

- *Սփորին դեցիլային խմբերում սպառումը զիջում է ՀՀ Առողջապահության նախարարության կողմից սահմանված նորմերին. միայն հացամթերքն է սպառվում նորմայից շատ*

Հացամթերքի սպառման ֆիզիկական ծավալների և ծախսերի փոփոխությունը 2010 թվականին (տոկոս)

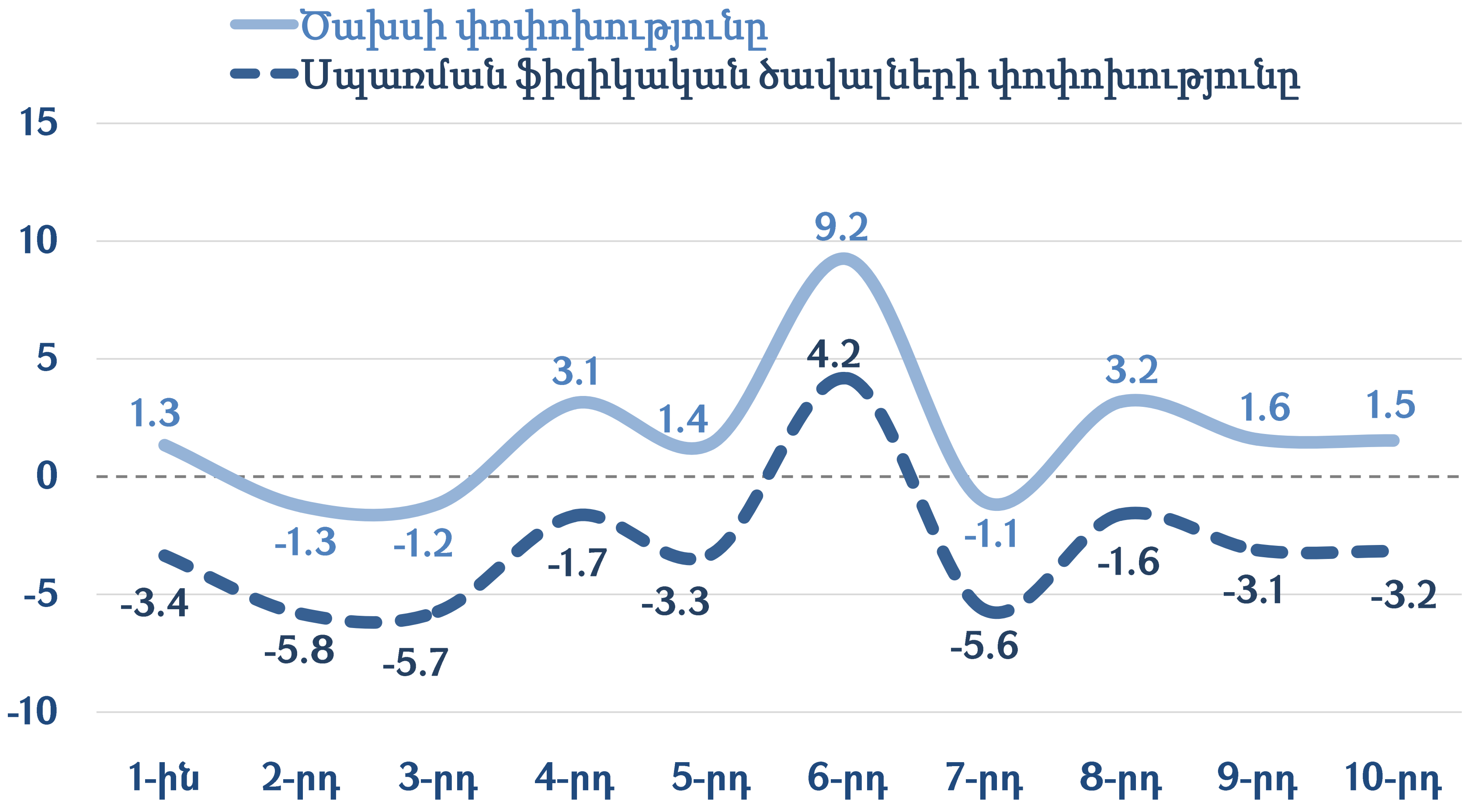

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀԿ հաշվարկներ

Սամթերքի սպառման ֆիզիկական ծավալների և ծախսերի փոփոխությունը 2010 թվականին (տոկոս)

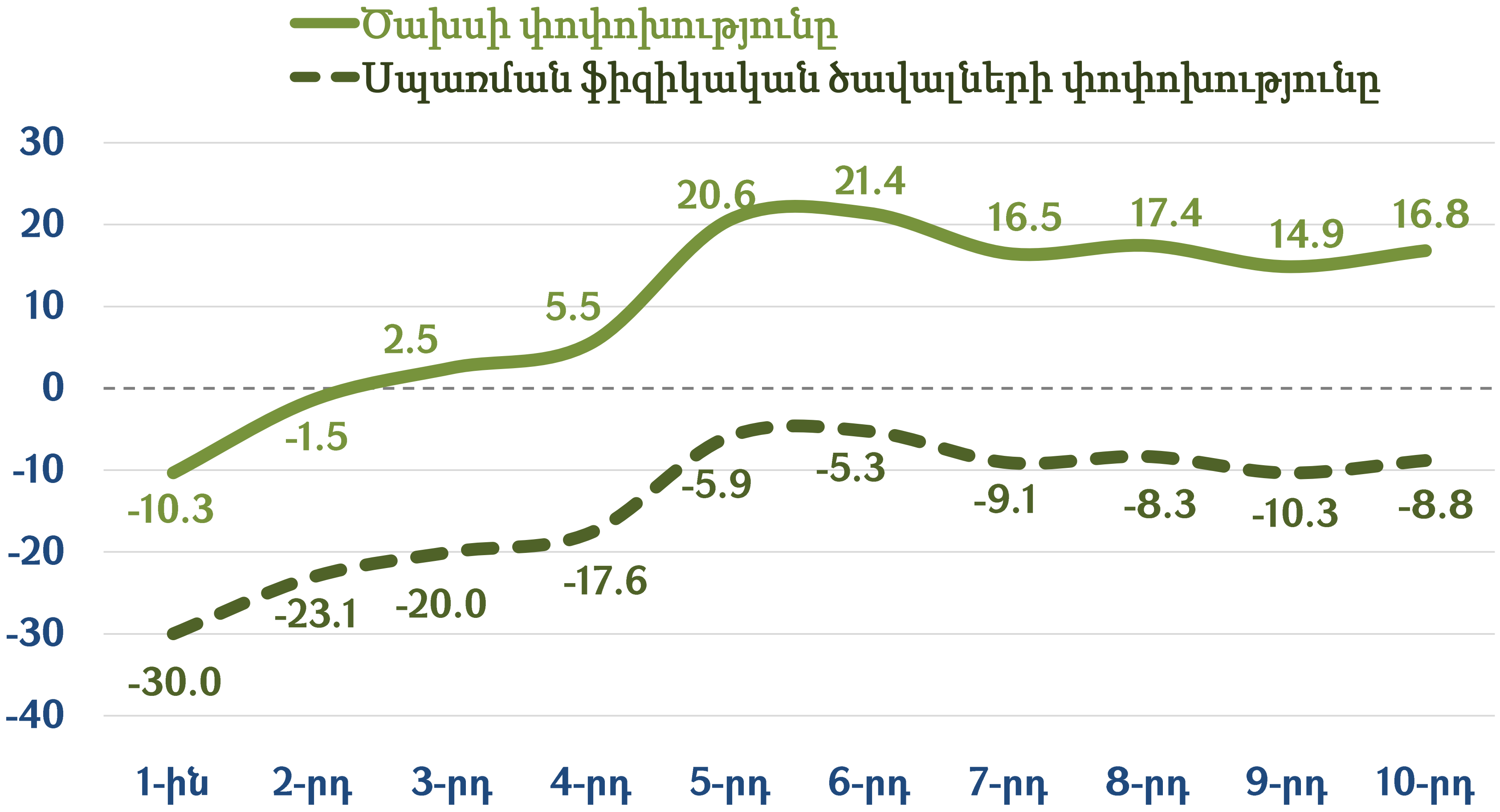

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀԿ հաշվարկներ

Հիմնական սննդամթերքի սպառմանն ուղղված ծախսերի դինամիկան 2011-ին 2010-ի համեմատ (ըստ սպառողական ծախսերի դեցիլային խմբերի, մեկ շնչի հաշվով, միջին ամսական)

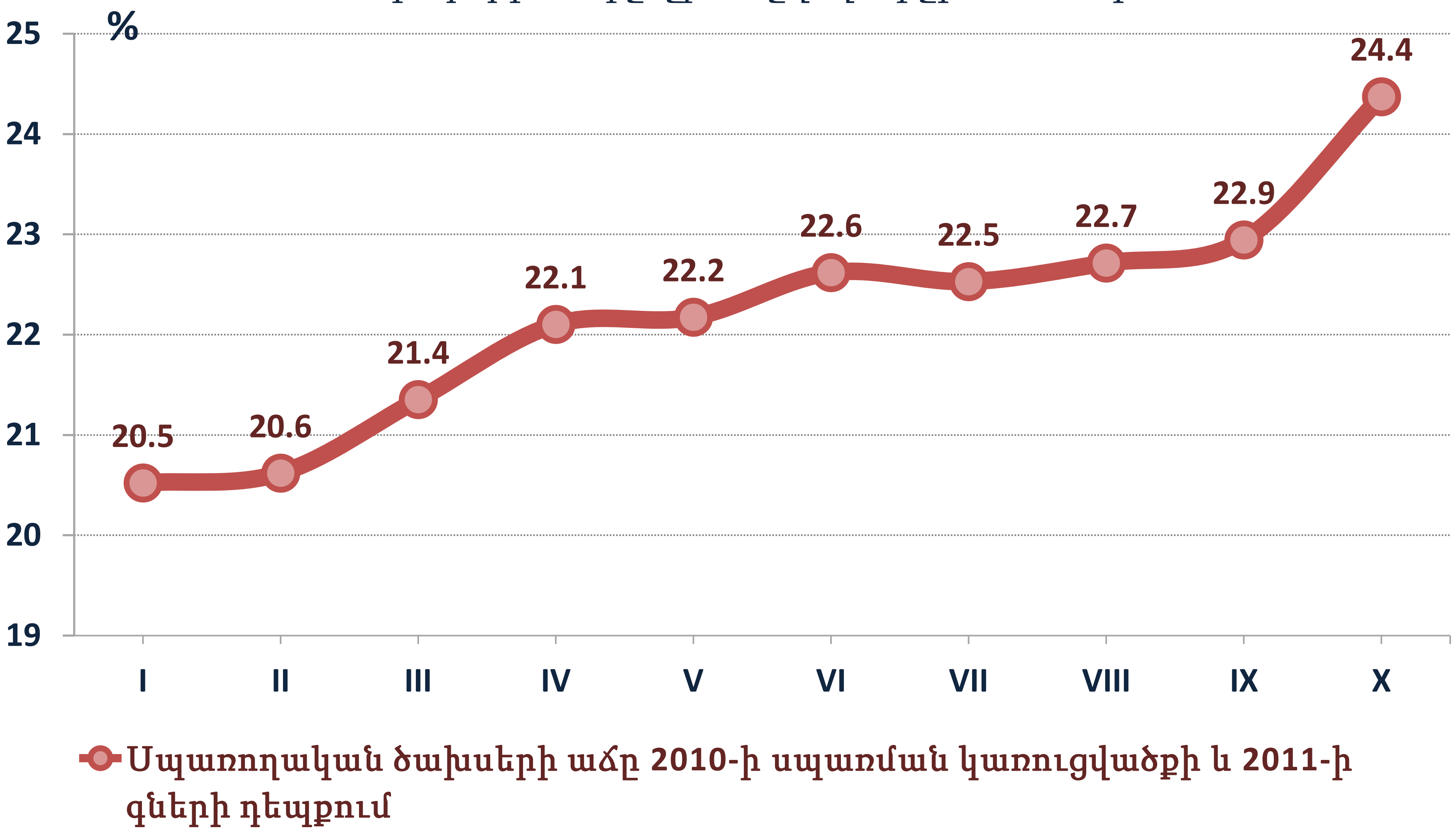

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏՁՀԿ հաշվարկներ

Հայաստանում գնաճը պարունակում է մեծ սոցիալական ռիսկեր

- *Առավել բարձր եկամուտ ունեցողների սպառման մակարդակը մոտ 8 անգամ գերազանցում է ամենաաղքատների սպառումը*

- *Սննդամթերքի սպառումն ամենահարուստ և ամենաաղքատ դեցիլներում փարբերվում է մոտ 5 անգամ*

- *Ստորին դեցիլային խմբերում սպառումը զիջում է ՀՀ Առողջապահության նախարարության կողմից սահմանված նորմերին. միայն հացամթերքն է սպառվում նորմայից շատ*

Հիմնական պարենամթերքի միջին ամսական սպառումը 2010-ին, ըստ 1-ին և 10-րդ դեցիլային խմբերի (մեկ շնչի հաշվով, կգ)

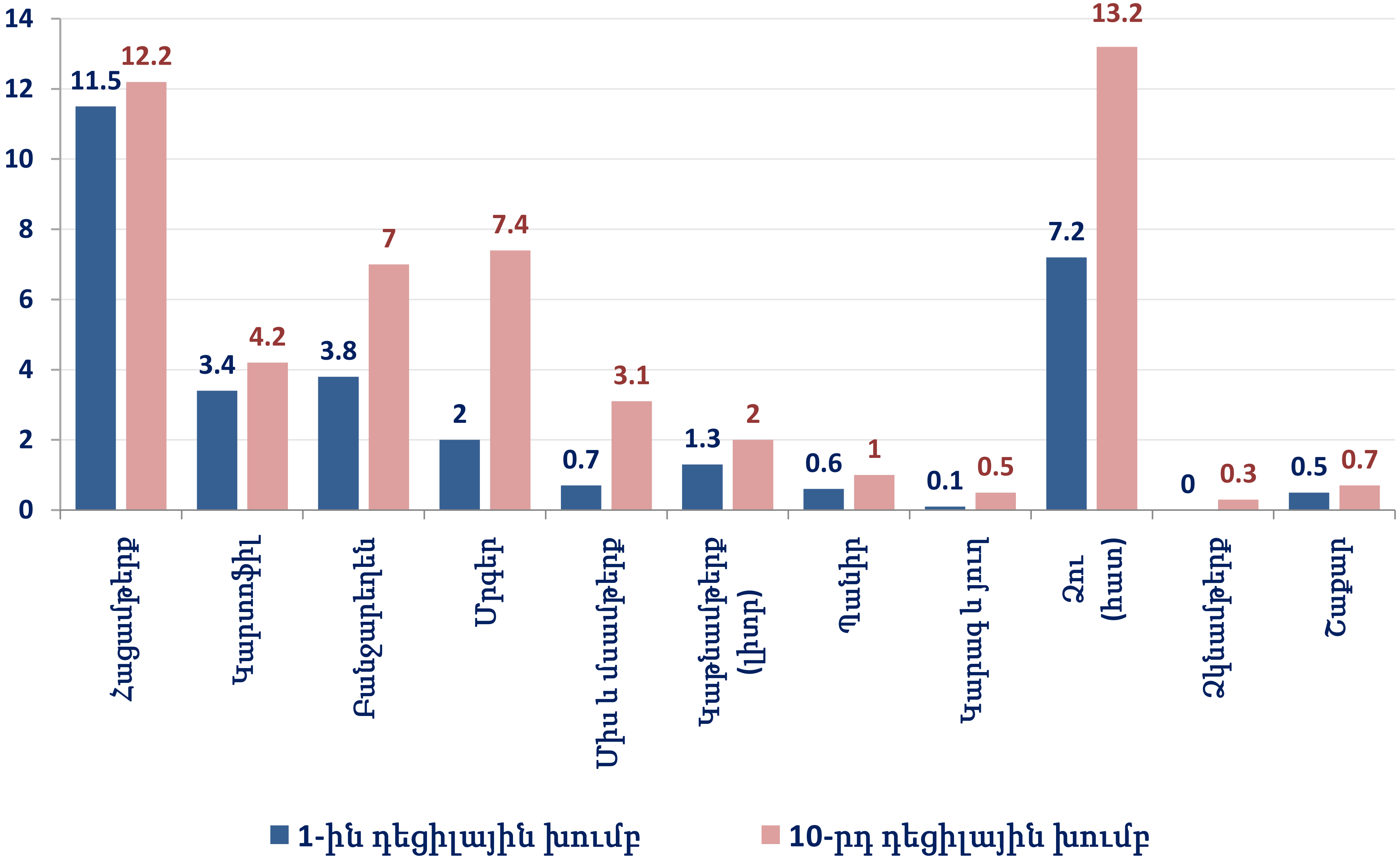

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ

Գնաճը բեռ է բոլոր տիպի ընտանիքների համար

Հնարավոր է

- *Պահպանել նախկին սպառման կառուցվածքը և մակարդակը - լրացուցիչ ծախսեր*
- *Ճշգրտել սպառողական զամբյուղը՝ դեպի առավել էժան ընտրություն*
- ***Աղքատ խավը**, չունենալով սպառվող ապրանքների փոխարինման այլընտրանք, **կրճատում է սպառումը**: Կրճատելով նվազագույն ապառման պահանջներին չբավարարող զամբյուղը, **շատերը ստիպված են թերսնվել***

Գնաճի բնույթը Հայաստանում

Պահանջարկի գնաճ, թե՝ առաջարկի գնաճ

- Գնաճը Հայաստանում գերազանցապես պայմանավորված է **առաջարկի գործոններով**

Մակրոտնտեսական, թե՝ միկրոտնտեսական ըստ բնույթի

- Ընդհանուր տնտեսական անկումը չէ, որ հանգեցնում է մի շարք ապրանքների արտադրության և առաջարկի կրճատման. **(մակրո չէ)**
- Գնաճը կախված է կանկրետ շուկայում առաջարկի ծավալների և գների փոփոխությունից. **(միկրո է)**
- Գնաճն ունի **միկրոտնտեսական բնույթ**, սակայն բոլոր շուկաներում խնդիրների ընդհանրությունը հանգեցնում է **մակրոտնտեսական** հետևանքների:

Հայաստանում գնաճը կախված է

առանձին ապրանքային շուկաներում

առաջարկի պայմաններից,

որոնք *հաճախ* ***ունեն***

արտաքին ազդեցություններ

և *առանձին դեպքերում*

կարգավորման ազդեցություններ

Գնաճի զսպումը միայն ՀՀ ԿԲ գերխնդիրը չէ

- *Արդյունաբերական քաղաքականություն*
- *Սոցիալ-տարածքային զարգացման քաղաքականություն*

Քաղաքականության ուղղություններ կամ նպատակներ.

- *Պարենային ապահովվածություն*
- *Ներմուծման կարգավորում*
- *Սպառողի իրավունքներ*
- *Շուկաների կարգավորում*
- *Սոցիալական երաշխիքներ և պետական աջակցություն*

Պարենային ապահովվածություն

- Պարենի միջազգային գների աճը և գնաճի ներմուծման ռիսկը խորանալու է,
- Պարենային ապահովվածության մակարդակը ցածր է, սակայն առկա է մեծ ներուժ,
- Նպատակային լայնամասշտաբ ծրագրերի իրականացում աղքատ համայնքներում, ընդգրկելով միգրանտներին… (նույնիսկ արտաքին վարկերի հաշվին, նույնիսկ Երևանի ենթակառուցվածքային ծրագրերի փոխարեն)

Ներմուծման կարգավորում

- Արտաքին առևտրի կարգավորման համակարգը տնտեսապես ձեռնտու չէ,
- Պետք է ընդլայնել ներմուծման խաչընդոտները,
- Ոչ սակագնային միջոցների կիրառումը կարող է մեծ տնտեսական օգուտներ բերել…

Սպառողի իրավունքներ

- Թե՛ ներմուծվող և թե՛ հայկական ծագման շատ ապրանքատեսակներ չեն բավարարում որակի նվազագույն պահանջներին,
- Որակյալ և էկոլոգիապես մաքուր սննդամթերքի նկատմամբ պահանջարկն աճում է,
- Վտանգված է բնակչության և սերունդների առողջությունը,
- Առողջապահական և անվտանգության եվրոպական ստանդարտների կիրառումը կունենա ներքին արտադրության խթանման և սպառողների առողջության պահպանման դրական ազդեցություն՝ խնդիր չստեղծելով ԱՀԿ պարտավորությունների տեսանկյունից:

Շուկաների կարգավորում

- Շուկաները փոքր են և մոնոպոլացված,
- Մեծ է պայմանավորվածությունների հավանականությունը,
- Միփումների շարունակականությունը ենթադրում է փոքր և միջին շուկաների մոնոպոլիզացիայի աճ:
- Մոնոպոլիաների կարգավորման հետաձգումը զսպում է ազատությունը, խորացնում անհավասարությունը, հանգեցնում արտագաղթի և սոցիալական լարվածության:
- "Օլիգարխները" պետք է իրենց փնտեսական զարգացման ծրագրերը կապեն արտաքին շուկաների հետ՝ ներքին շուկան թողնելով փոքր ու միջին բիզնեսին:

Սոցիալական երաշխիքներ և պետական աջակցություն

- Գների զսպման և սոցիալական ազդեցության բարելավման միջոցառումները նախնական փուլում կարող են գների աճի ճնշումներ պարունակել:
- Անհրաժեշտ են սոցիալական երաշխիքների և պետական աջակցության բաղադրիչներ:
- Արդյունավետ ծրագրերը, որոնք կիրականացվեն աղքատ համայնքներում, վստահաբար աջակցություն կգտնեն և՛ դոնորների և՛ սփյուռքի կողմից:
- Պետական քաղաքականությունն այսօր ուղղված է առկա բոլոր սոցիալ-տնտ սական հիմնախնդիրների միաժամանակյա լուծմանը:

  Հարկ է փոխել մոտեցումները
- Անհրաժեշտ են ֆոկուսացված և կոնկրետ թիրախների ուղղված, փուլային քաղաքականության ծրագրերի համալիր կիրառում՝ կապված կոնկրետ մթերքների արտադրության արժեշղթայի հետ:

Հիմնական եզրակացություններ

- ՍԳԻ-ն չի արտահայտում գնաճի սոցիալական ազդեցության ամբողջական պատկերը
- Հասարակության անապահով խմբերում հիմնական սննդամթերքների սպառումը զգալիորեն զիջում է ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից սահմանված սպառման նորմաները
- Գների աճը հասարակության բոլոր խմբերում ուղեկցվել է սպառման ծավալների կրճատմամբ. ոմանք ճշգրտում են զամբյուղները, ոմանք էլ՝ կրճատում:
- Պարենային անվտանգության և ներքին արտադրության աջակցության խնդիրները խիստ արդիական են. հիմնական սննդամթերքների գծով երկրի ինքնաբավության մակարդակը շատ ցածր է, որը նաև գնաճի ներմուծման և անկառավարելիության գործոն է հանդիսանում
- Կառավարության կողմից գնաճի սոցիալական հետևանքները գնահատելու և մեղմելու ջանքերն անբավարար են:

Առաջարկություններ

- Ներդնել գնաճի սոցիալական հետևանքների մոնիտորինգի և գնահատման մասնակցային համակարգ,
- Ներդնել ընտանեկան նպաստների և կենսաթոշակների տարեկան ինդեքսավորման համակարգ՝ հիմքում ունենալով պարենային ապրանքների գների ինդեքսը,
- Սահմանափակել արտադրանքի որակի լավագույն ստանդարտներին չբավարարող սննդամթերքի ներմուծումը Հայաստան,
- Ներդնել պարենային ապրանքների և սննդամթերքի ներքին արտադրության աջակցության պետական ծրագիր (մսամթերք, բանջարեղեն և այլն), որը կունենա նաև հստակ գործիավորված համայնքային կլաստերների զարգացման բաղադրիչ:

Շնորհակալություն